

Mgr Ewa Grażyna Skóra

Wydział Teologiczny

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Seksualność człowieka jako mężczyzny i kobiety na tle Starego Testamentu

Wprowadzenie

Zarówno mężczyzna jak i niewiasta mają swój udział w dziele Bożym poprzez powoływanie do życia potomstwa, wynika to z opisów stworzenia człowieka znajdujących się w Księdze Rodzaju. Człowiek w Starym Testamencie zostaje przedstawiony jako istota płciowa, której seksualność zawiera się w samej jego naturze. W Biblii Hebrajskiej znajduje się wiele odniesień do seksualności człowieka, której aspekty zarówno pozytywne jak i negatywne były regulowane przez prawo, jak również zwyczaje społeczeństwa starożytnego Izraela. Opis stworzenia człowieka zamieszczony na początku Księgi Rodzaju jest fundamentalnym tekstem, na podstawie którego można wnioskować i opisać seksualność człowieka. Z aktu stworzenia wynika również podział płci oraz zadania wynikające z niego. W tekście Pisma Świętego w opisie seksualności człowieka oraz we fragmentach dotyczących samych aktów czy też działań seksualnych stosowane są wyrażenia eufemistyczne i opisowe narracje. Poniższy artykuł powstał w oparciu o pracę magisterską autorki pt.: *Specyfika aktów seksualnych. Egzegeza wybranych tekstów w Starym Testamencie*. Ma on za zadanie przedstawić człowieka jako płć męską i żeńską, jako mężczyznę i niewiastę, a także przybliżyć seksualność człowieka i terminologię powiązaną z działaniami seksualnymi w Starym Testamencie. Ponadto celem artykułu jest ukazanie komplementarności kobiety i mężczyzny.

1. Płciowość – płć męska i żeńska

W obu fragmentach (Rdz 1,1-2,3 i Rdz 2,4-25) w oryginalnym tekście Biblii Hebrajskiej występuje słowo *'adam* jego analiza będzie stanowiła początek do wstępnych zagadnień dotyczących mężczyzny i kobiety w kontekście stworzenia (Bedford, 1992, s. 62-64). Etymologia tego słowa jest wieloznaczna. Słowo *'adam*, często jest łączone z rdzeniem oznaczającym kolor czerwony. W języku akadyjskim oznacza „krew, czerwona szata, odzież” oraz „czarna krew”. Język aramejski, słowo to i inne pokrewne terminy tłumaczy jako „krew”, zaś w języku hebrajskim jako przysłówek znaczy – „czerwony”, natomiast jako czasownik – „być czerwonym”. W języku ugaryckim jako czasownik pojawia się w kilku miejscach, gdzie łączony jest z oczyszczaniem, bądź też namaszczeniem ciała, tłumaczone jest jako „zaróżowieć, nakładać róż, pąsowieć”. Zazwyczaj słowa *'adam* używa się jako

wyrazu określającego człowieka (Maass, 1974, s. 75-87). Gra słów zachodząca w Rdz 2,7 pomiędzy 'adam, „człowiek”, a 'adamah „ziemia” (zob. też Rdz 3,19), wydaje się nie być zabiegiem przypadkowym, ponieważ termin 'adam został odniesiony do istoty ludzkiej, która została stworzona z 'adamah (Bedford, 1992, s. 62).

We fragmencie Rdz 1,1-2,3 pojawia się słowo oznaczające zarówno płęć męską, jak i „samca” (*zakar*). Wyraz pojawia się w Starym Testamencie 82 razy i oznacza płęć męską zarówno w odniesieniu do istoty ludzkiej, jak i zwierząt. Jako przymiotnik określający istotę ludzką zostało użyte 3 razy w Lb 3,40, 3,43 oraz Jr 20,15. Słowo to występuje w innych tekstach Starego Testamentu w relacji z wyrazem *zakur* w tym samym znaczeniu. Nigdzie wyraz ten nie jest użyty w kontekście roślin, lub przyrody nieożywionej. Tylko akadyskie słowo odpowiadające hebrajskiemu *zakar* używane było w relacji z roślinami, kamieniami i chmurami. Etymologia słowa *zakar* „jest trudna do odkrycia, podstawową interpretacją jest szukanie związku z „być kształtowanym, spiczasty, ostry”. Podstawą do interpretacji jest arabskie słowo, które oznacza zarówno „samca” jak i „penis”. W Ez 16,17 fraza *zakar celeme*, „podobizny ludzkie/ podobizny męskie”, zawiera falliczną symbolikę, ale pokazuje bardziej seksualny kontekst wydarzenia, a nie narząd męski: „Wziąwszy ozdobne przedmioty z mojego złota i z mojego srebra, które ci dałem, uczyniłaś sobie z nich podobizny ludzkie i przed nimi grzeszyłaś nierządem” (Ez 16,17) (Clemens, 1981, s. 82-87). Wyraz *zakar* występuje też na określenie słowa „chłopiec” (Jr 20,15), „pierworodni” (Lb 3,40), w relacji z czynnościami homoseksualnymi (Kpł 18,22; 20,13), akt seksualny kobiety z mężczyzną (Lb 31,17), jako ktoś kto nie może rodzić dziecka (Jr 30,6) (Koehler, Baumgartner i Stamm, 2008, t. 1, s. 258).

We fragmencie opisu z Księgi Rodzaju 1,27, Bóg tworzy mężczyznę, wraz z niewiastą (*nekebah*) (tamże, s. 675). Słowo określające niewiastę zawiera rdzeń *nkb*, został on uznany za najbardziej prawdopodobny, ponieważ jest najczęściej używany w języku semickim. W arabskim wyraz ten znaczy „dziurawić, robić dziurę”, ale także „oddzielać, wyodrębniać przywódcę”. W języku nabatejskim znaczy „dziurkować, mianować”, w akadyskim - „deflorować”. W inskrypcjach z Siloam (1,4) wyraz użyty jest w znaczeniu „przebijać na wylot”, również „zerwać, złamać”, lub na określenie „tunelu”. Chociaż słowo pojawia się także jako „błąźnić” (Kpł 24,11), „być wyznaczonym” (Lb 1,47) (Koehler i in., 2008, t. 1, s. 675), to podstawowym znaczeniem słowa *nekeb* mimo różnych konotacji jest „dziurawić, robić dziurę, przedziurawiać” (Clemens, 1981, s. 82-87). Słowo *nekebah* oznaczające istotę ludzką o płci żeńskiej pozostaje w relacji ze słowami wyjaśnionymi wyżej (tamże, s. 82-87).

2. Człowiek jako mężczyzna ('is) i kobieta ('issa)

Rozróżnienie między człowiekiem jako mężczyzną i kobietą pojawia się w Rdz 2,23. Mężczyzna jest określany słowem ('is), kobieta ('issa) (Bratsiotis, 1974, s. 222-233).

Etymologia słowa 'is jest wieloznaczna. Rdzeniem tego słowa może być wyraz oznaczający –„być silnym” (Koehler i in., 2008, t. 1, s. 42-43), lub też inny, którego

tłumaczenie nie jest znane np. Prz 18,24 (w Biblii Jerozolimskiej przetłumaczone jako „przyjaciół”, w Biblii Jakuba Wujka „mąż przyjaciół”) (tamże, s. 43). W podobnej konotacji występują słowa starożytnej południowej Arabii takie jak – „mężczyzna, jeden, który” oraz słowa ugaryckie. Istnieje możliwość, iż słowo *'is* jest formą podstawową rzeczownika, która nie bazuje na innym rdzeniu (Bratsiotis, 1974, s. 222-233). W Starym Testamencie słowo *mężczyzna* występuje w liczbie pojedynczej oraz mnogiej 2160 razy (Koehler i in., 2008, t. 1, s. 42).

Słowo *'is* jest używane nie tylko w odniesieniu do mężczyzny, ale także Boga, czy też zwierząt. Pojawia się w każdym aspekcie życia człowieka. W porównaniu z innymi terminami, które mają podobny wydźwięk, *'is* charakteryzuje się bogatym różnorodnym znaczeniem i może być użyte jako wyraz „mężczyzna”, „mąż” oraz „człowiek”. Pojawiają się także inne warianty tego słowa, jeżeli *'is* występuje jako paralela, albo synonim odrębnych terminów.

W Starym Testamencie słowo *'is* posiada wiele znaczeń. Po pierwsze oznacza „mężczyzna”, w odniesieniu do określenia płci jako kontrast do słowa *'issa* oznaczającego „kobieta” (Koh 6,3), lub na określenie nowonarodzonego dziecka płci męskiej: „Otrzymałam mężczyznę od Pana” (Rdz 4,1). Po drugie, na określenie dorosłego mężczyzny w opozycji do młodzieńca (Rdz 4,23), lub młodego (1 Sm 17,33), jak również w opozycji do starego mężczyzny (1 Sm 2,32f). Po trzecie, aby podkreślić męskie cechy, w przeciwieństwie do cech kobiecych, w praktyce wykorzystywanej jako paralela słowa *geber* oznaczającego „mężczyzna” (Jr 22,30; 23,9), lub „odwaga” (1 Sm 4,9; 1 Krl 2,2). Także cechy fizyczne i duchowe były określane wyrażeniami ze słowem *'is*, tak jak „owłosiony mężczyzna”, w opozycji do „gładki / łysy mężczyzna” (Rdz 27,11), „mężczyzna dużego wzrostu” (Lb 13,32), „mężczyzna dobrej prezencji” (1 Sm 16,18). Słowo *'is* oznacza także „mąż” (Rdz 29,31; Lb 30,7; 1 Sm 1,8; 25,19; Jr 29,6; Ez 16,45; Prz 7,19), w kontraście do słowa *'issa*, „żona” (Rdz 16,3; Kpł 21,7; Lb 30,7; Sdz 13,6) oraz jako paralela do *bal*, „pan, właściciel” (2 Sm 11,26). Słowo *'is* wyrażało także „istota ludzka”, gdzie *'is* w formie mnogiej było używane zarówno w stosunku do mężczyzn jak i kobiet, oraz pojawiało się w różnych obszarach życia człowieka: „ludźmi świętymi” (Wj 22,30), „ziemia bez ludzi” jako pustynia (Hi 38,26). Ponadto *'is* jest używany jako synonim słowa *'adam* (Bratsiotis, 1974, s. 222-233).

Etymologia słowa *issa* jest również wieloznaczna, rdzenia tego słowa doszukuje się w słowie oznaczającym, „być chorym, słabym”, które jest formą podstawową rzeczownika. Powiązanie słów *'issa* i *'is*, które występuje w Rdz 2,23 jest prawdopodobnie interpretacją popularnej etymologii, ponieważ *'issa* istnieje w relacji ze słowem arabskim oraz ugaryckim, które oznaczały także - „kobieta” (tamże, s. 222-233). Słowo *'issa* znajduje się w liczbie pojedynczej i mnogiej w Starym Testamencie 775 razy (Koehler i in., 2008, t. 1, s. 90). Słowo *'issa*, najczęściej jest używane na określenie jako „kobieta”, bądź „żona”. Słowo *'issa* jako „kobieta” występuje w kontraście do słowa *'is*, „mężczyzna”. Po pierwsze, *'issa* określa płć żeńską (Kpł 7,26), a więc „na sposób kobiety / właściwy kobietom” (Rdz 18,11), „kobięca przypadłość” (Rdz 31,35), „miłość kobiety” (2 Sm 1,26). Po drugie, jako przymiotnik w kon-

strukcjach terminów wyznaczających rangę i charakterystyki: „bogata/wielka kobieta” (2 Krl 4,8), „nierządnicą” (Joz 2,1; 6,22; Jr 3,3), „żona nierządu” (Oz 1,2), „dziwna / obca kobieta” (Prz 2,16; 5,3; 5,20; 7,5) „wartościowa kobieta” (Rt 3,11; Prz 12,4; 31,10), kolejnym użyciem słowa *'issa*, jest użycie go w sensie „każda” (Rt 1,8; 1,9). Następnym znaczeniem *'issa*, jest użycie tego słowa w sensie „żona” w kontraście do słowa *'is*, „mąż”. Należy tutaj podkreślić występowanie obok siebie tych słów jako relacji kobiety i mężczyzny w odniesieniu do płci: *'issa*, „narzeczona” (Pwt 22,24), lub „panna młoda” (Rdz 29,21), „(ona) dała mu (swą niewolnicę) za żonę” (Rdz 30,4), „wziął ją (dla siebie) za żonę” (Rdz 4,19; 6,2; Wj 21,10), „i została jego żoną” (1 Sm 25,43), „żona innego mężczyzny” (Pwt 22,22), „żona męża” (Prz 6,26), „żona młodości” (Iz 54,6; Prz 5,18), „porzucona żona” (Iz 54,6) (Bratsiotis, 1974, s. 222-233) oraz na określenie samicy zwierząt (Rdz 7,2; Ez 1,9) (Koehler i in., 2008, t. 1, s. 90).

W tłumaczeniach Starego Testamentu na język polski ciekawym przykładem próby oddania gry słów *'is* i *'issa* znajdujących się we fragmencie Rdz 2,23 oraz pokazania komplementarności mężczyzny i kobiety jest tłumaczenie Jakuba Wujka: „I rzekł Adam to teraz kość z kości moich, ciało z ciała mego: te będą zwać mężyną, bo z męża wzięta jest”, również Biblia Warszawska stara się oddać w tłumaczeniu sens oryginalnego tekstu BH: „Wtedy rzekł człowiek: Ta dopiero jest kością z kości moich i ciałem z ciała mego. Będzie się nazywała mężatką, gdyż z męża została wzięta”. Biblia Warszawsko – Praska tłumaczy słowa *'is* i *'issa* jako mężczyzna i niewiasta: „ten powiedział: Ta dopiero jest kością z moich kości i ciałem z mego ciała. Będzie się nazywać „niewiasta, gdyż została wzięta z mężczyzny”. Biblia Gdańska zachowała w swoim tłumaczeniu znaczenie tekstu hebrajskiego używając słów mąż i mężatka: „I rzekł Adam: Toć teraz jest kość z kości moich, i ciało z ciała mego; dla tegoż będzie nazwana mężatką, bo ona z męża wzięta jest”. Biblia Brzeska podobnie do Biblii Gdańskiej posługuje się terminem mąż i mężatka: „I rzekł Adam: Toć teraz jest kość z kości moich, i ciało z ciała mego; dla tegoż będzie nazwana mężatką, bo ona z męża wzięta jest”. Również przekład na język angielski Biblii Hebrajskiej stara się zachować pierwotne brzmienie tekstu. Biblia New King James tłumaczy następująco fragment z Rdz 2,23: „And Adam said, This is now bone of my bones, and flesh of my flesh: she shall be called Woman, because she was taken out of Man”.

3. Seksualność człowieka na tle tekstu Starego Testamentu

W przeciwieństwie do bogów starożytnych narodów, które sąsiadowały z Izraelem, Bóg Izraela istniał od zawsze, nie powstał też w wyniku aktu seksualnego. Natomiast w wierzeniach mieszkańców Kanaanu, Mezopotamii i Egiptu, życie seksualne bogów, miało swoje odzwierciedlenie w seksualności człowieka. W Starym Testamencie zawiera się koncepcja jednego odwiecznego Boga, w której on sam tworzy świat, nie ma jednak w niej elementów seksualnych. W Biblii można znaleźć elementy związane z płcią człowieka, które są przypisywane Stwórcy (król, ojciec, wojownik, matka, Pani, Mądrość), jednakże nie determinują Go jako mężczyznę czy kobietę. Seksualność człowieka wiąże się

ściśle z aktem stworzenia i jest jednym z jego elementów (Ryken, Wilhoit i Longman III, 1998, s. 897-898).

W Księdze Rodzaju istnieją dwa opisy stworzenia człowieka, w których zostaje podkreślona jego seksualność. Pierwszy z nich znajduje się w Rdz 1-2,3, drugi Rdz 2,4-3,24. Człowiek zostaje stworzony na podobieństwo Boga. Autor podkreśla jednak różnice między Stwórcą, a człowiekiem, w przeciwieństwie do Boga człowieka nie stwarza, ale ma za zadanie rządzić światem i rozmnażać się. Drugi opis umieszcza człowieka w kontekście społecznym. Mężczyzna potrzebuje towarzysza, więc Bóg stwarza niewiastę, aby jak stwierdza mężczyzna, stała się matką dla wszystkich ludzi (Leon-Dufour, 1973, s. 680).

W opowieściach Starego Testamentu seksualność człowieka objawia się wielokrotnie. W Rdz 2, jest pokazana jako pełna harmonii, jednakże nastawienie do niej zmienia się po upadku ludzi, co odzwierciedlają późniejsze teksty biblijne. Po wygnaniu z Edenu, niewiasta zostaje oddana pod opiekę mężczyźnie (Rdz 3,16). W niektórych przypadkach seksualność kobiet była wykorzystywana przez mężczyzn w osiągnięciu ich celów. Tak jak w przypadku Sary, jej uroda pozwoliła przeżyć Abrahamowi, a także dać mu utrzymanie u Faraona (Rdz 12,10-20). Także piękność Batszeby była przyczyną zainteresowania króla Dawida (2 Sm 11), a atrakcyjność Tamar, spowodowała, że Amnon zadał jej gwałt (2 Sm 13). Jednakże istniały kobiety, które potrafiły wykorzystać swoją urodę do osiągnięcia swoich celów, tak stało się w przypadku Tamar (Rdz 38) oraz Rut. Ponadto seksualność kobiet, mogła być zgubą dla mężczyzn jak w historii Jael (Sdz 4) i Dalili (Sdz 16) (Frymer-Kensky, 1992, t. 5, s. 1144).

Inną księgą, w której znajdują się fragmenty opowiadające o seksualności człowieka jest Pieśń nad Pieśniami. Opisy w niej zawierają obrazy zarówno ciała kobiecego jak i męskiego. Kobieta jest porównywana do drzewa palmowego (Pnp 7,9), a jej piersi do owoców (Pnp), bądź dwóch kozłat (Pnp 4,5). W pierwszej pieśni, mężczyzna wychwala ciało kobiety porównując je do ogrodu (Pnp 4,12-15). Mężczyzna posiada ręce, które są porównywane do złotych walców, natomiast tors do rzeźby wytworzonej z kości słoniowej, dodatkowo pokrytej szafirami (Pnp 5,14). Księga zawiera też sceny romantyczne i erotyczne przykładem takiego tekstu jest scena z kochankiem przychodzącym do domu oblubienicy (Pnp 5,4-5) (Ryken i in., 1998, s. 899).

W Starym Testamencie części ciała, lub określone rzeczy mogą służyć jako eufemizmy dla narządów płciowych męskich i żeńskich. Słowo *jad* posiada wiele znaczeń, w Iz 57,8 tłumaczone jest na język polski według Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu (Biblia Tysiąclecia) jako stela (Jankowski, Stachowiak i Romaniuk, 1995, s. 1240), jednak można tłumaczyć je w tym fragmencie jako penis, a z *hzh* jako nieprzyzwoity czyn (Koehler i in., 2008, t. 1, s. 367). Kolejnym wyrazem jest *basar*, podstawowym znaczeniem tego słowa jest *ciało*, jednakże w niektórych przypadkach może oznaczać zarówno genitalia męskie (Wj 28,42; Ez 23,20), jak i żeńskie (Pwt 15,19). Wiąże się także z obrzezaniem (Rdz 17,11, 14, 23-25). Innym słowem jest *jared* tłumaczone na język polski jako „biodro”. W sposób pośredni wskazuje on na siłę rozrodczą mężczyzny, a także dotyka jego honoru.

Abraham kazał Józefowi przysięgać na *jared*, że znajdzie żonę dla Izaaka (Rdz 24,2, 9). Słowo to także pojawia się w Rdz 47,29 jako element przysięgi. Oznaczało także źródło życia dla potomstwa (Rdz 46,26; Wj 1,5). W 1 Krl 12,10 występuje w tekście, w którym Roboam dyskredytuje męskość Salomona „Mały palec mój jest grubszy od bioder ojca mojego” (Bandstra, Verhey, 1988, s. 432). Kolejnym tekstem, w którym znajduje się wyrażenie mające wydźwięk seksualny jest Rt 3,4 i 3,7. Znajduje się w nim propozycja seksualna, aby Rut odkryła miejsce przy nogach Booza (Ryken i in., 1998, s. 899). Podobny sens zawiera fragment Pieśni Debory Sdz 5,27. Także Sefora w rytuale obrzezania dotknęła „nóg” Mojżesza (Wj 4,25). W prawie lewiratu krewnemu, który odmówił małżeństwa z wdową, zdejmowane były sandały z nóg (dokonywał tego sam, bądź wdowa) po czym zostawał publicznie przez wdowę opluty (Pwt 25,5-10; Rt 4,7f). Kolejnym tekstem, gdzie występuje ten eufemizm jest Iz 6,2, w którym opisane są serafiny zasłaniające swoje twarze i nogi skrzydłami, także w Wj 20,26 i Pwt 23,1 jest wspomniane o nie odkrywaniu nagości. Słowo *regel*, może oznaczać także kobiece narządy płciowe (Pwt 28,57). Następnym wyrazem określającym narządy płciowe kobiety jest *beten* tłumaczone jako „łono”, występuje w Rdz 25,23 i Rdz 38,27 (Bandstra i Verhey, 1988, s. 432-433). Natomiast słowo *sed*, określające piersi znajduje się w Hi 3,12 (jako piersi kobiece), jako część ciała bez wyróżnienia płci (Iz 60,16; 66,11), w kontekście seksualnym (Oz 2,2; Ez 16,7; 23,3; 23,21) (Bandstra i in., 1988, s. 433). Słowem oznaczającym męskie narządy płciowe jest *sapkah* występuje ono w Pwt 23,2 i jest tłumaczone jako „członek” (Koehler i in., 2008, t. 1, s. 585).

Strefa seksualna człowieka w starożytnym Izraelu, była powiązana bezsprzecznie z jego życiem, stanowiła także o jego czystości i nieczystości kulturowej. Kobieta, która urodziła dziecko, nie mogła wejść do świątyni (Kpł 12,6), tak samo kobieta podczas menstruacji (Kpł 15,19-30) i mężczyzna, u którego wystąpiła polucja nocna (Kpł 15,1-17; Pwt 23,11). Stosunek płciowy, także wykluczał ze sprawowania kultu (Kpł 15, 18; Wj 19,15; 1 Sm 21,5; 2 Sm 11,11), przepis ten w szczególności obowiązywał kapłanów (Wj 20,26; 28; 42; Pwt 23,2) (Leon-Dufour, 1973, s. 682). W Księdze Kapłańskiej 15,1-33 znajdują się regulacje dotyczące nieczystości męskiej i żeńskiej (Strzałkowska, 2006, s. 50-53). Jedną z propozycji podziału w/w tekście wyodrębnia nieczystości męskie: wycieki męskie długotrwałe, krótkotrwałe, stosunek płciowy oraz żeńskie: wycieki żeńskie krótkotrwałe, stosunek płciowy i wycieki żeńskie długotrwałe (Wenham, 1979, t. 3, s. 217). Inna podaje anomalne wycieki męskie, prawidłowe wycieki męskie, stosunek małżeński, prawidłowe wycieki żeńskie i anomalne wycieki żeńskie (Milgrom, 1991, t. 3, s. 905).

Ponadto prawo regulowało także moralność życia seksualnego starożytnego Izraela w Księdze Kapłańskiej znajduje się wiele przykładów nie pożądanego życia seksualnego. W samym fragmencie Kpł 20,10-21 potępione są: nierząd (także Pwt 22,23-29), akt płciowy z kobietą w czasie menstruacji, cudzołóstwo (również Pwt 5,18), kazirodztwo (zob. Pwt 23,1), homoseksualizm (zob. Rdz 28,20) i zoofilia (por. Wj 22,18). Kapłani ponadto nie mogli pojąć za żonę nierządnicę i rozwódki (Kpł 21,7. 13n) (Milgrom, 1991, t. 3, s. 683).

Małżeństwo było uważane przez autorów biblijnych jako prawidłowy stan osób dorosłych (McAfee, 2004, 706). Ponieważ wiązało się z aktem stworzenia Rdz 2,24 (Frymer-Kensky, 1992, t. 5, 1144) i było traktowane jako dar partnerstwa pomiędzy mężczyzną, a kobietą ustanowiony przez Stwórcę (Bandstra i in., 1988, t. 1, s. 434). Archetypem pierwszego małżeństwa był związek Adama i Ewy (Ryken, i in., 1998, s. 870). Seksualność w związku była podstawą małżeństwa, a akt seksualny potwierdzał założenie rodziny. Był małżeńskim prawem kobiety, aby ta rodziła dzieci. Niósł nadzieję, na to, że Bóg pobłogosławi związek potomstwem. Jednakże istnieją też zakazy nakazane przez prawo, kiedy mężczyzna powinien powstrzymać się od aktów seksualnych, dotyczą one przygotowywania się do spotkania z Bogiem (Wj 19,15), lub wojny (1 Sm 21,4). Przykładem takiej absencji seksualnej pomiędzy mężem, a żoną jest historia Uriasza i Batszeby (2 Sm 11,2-13). Także kiedy kobieta była nieczysta, mężczyzna nie mógł z nią współżyć (Bandstra i in., 1988, t. 1, s. 434). O ile archetypiczne małżeństwo było monogamiczne, w Starym Testamencie istnieją przykłady związków poligamicznych, jak Lameka (Rdz 4,19) (Davidson, 2007, s. 180-184), który pochodził z odrzuconej linii Kaina, czy też Abrahama (Rdz 16,3), któremu z powodu niepłodności żony, niewolnica rodzi dziecko (de Vaux, 2005, s. 34).

Szczególnym prawem jest lewirat (Pwt 25,5-10). Kiedy umiera jeden z dwóch braci mieszkających razem, nie posiadając potomstwa, drugi musi ożenić się z jego żoną, aby przedłużyć jego ród. Dziecko z takiego związku jest pełnoprawnym pierworodnym zmarłego. Jednakże istnieje możliwość nie wypełnienia tego prawa przez mężczyznę, karą za to jest publiczne ośmieszenie go przez wdowę. W Starym Testamencie prawo lewiratu została ukazane w dwóch historiach, Tamar i Rut (de Vaux, 2005, s. 47-48).

Rozwody w starożytnym Izraelu były dozwolone i regulowane prawnie. Jednakże formuła zaślubin świadczyła o pragnieniu pozostania w związku do końca życia (Rdz 2,24). Dezaprobatę wobec rozwodów można znaleźć także w tekście Starego Testamentu (Ml 2,14-16). Sam proceder był kosztowny i rzadki. Ponieważ jeśli rozwód nie był konsekwencją przewinień seksualnych żony, mężczyzna musiał ponieść jego finansowe konsekwencje. Istniały także inne przepisy związane z rozstaniem. Kobieta, która po rozwodzie ponownie wyszła za mąż w przypadku śmierci drugiego męża nie mogła powrócić do pierwszego (Pwt 24,1-4). Mąż musiał dać żonie list rozwodowy, ponieważ w innym przypadku mogłaby zostać oskarżona o cudzołóstwo. Dokument zawierał także pozwolenie na wyjście ponownie za mąż (Wenham, 2004, s. 691-692).

Cudzołóstwo w Starym Testamencie oznaczało akt seksualny żonatego mężczyzny, bądź zamężnej kobiety z osobą spoza małżeństwa i było potępiane (Frymer-Kensky, 1992, t. 5, s. 1144). Pouczenia potępiające cudzołóstwo znajdują się w Prz 5,1-23 i Prz 6,20-7,27. W literaturze mądrościowej opisane jest jako czyn wykonywany w ukryciu, gdyż osoby uczestniczące w nim mają świadomość czynienia zła (Hi 24,15). Historia Dawida i Batszeby jest przykładem utraty autorytetu monarchy przez dopuszczenie się cudzołóstwa (2 Sm 11,1-5) (Ryken i in., 1998, s. 119). W Starym Testamencie znajduje się nawet ostrzeżenie skierowane do mężczyzn, którzy chcą popełnić ten czyn (Prz 6,34-35) (Frymer-Kensky, 1992,

t. 5, s. 1144). Prawo starożytnego Izraela zakazujące cudzołóstwa obowiązuje kobietę i mężczyznę. Zakaz znajduje się zarówno w tekście Dziesięciu Przykazań (Wj 20,14; Pwt 5,18), jak w Prawie Świateści (Kpł 18,20) (Wiseman, 2004, s. 94). Karą za cudzołóstwo z żoną bliźniego jest śmierć (Kpł 20,10, Kpł 18,20, Pwt 22,22-24) (Bandstra i in., 1988, t. 1, s. 434). Scenę, która oddaje wykonanie wyroku opisano w Pwt 22,23-24. Zdrada w starożytnym Izraelu, stanowiła podstawę do uzyskania rozwodu (Pwt 24,1). W przypadku braku dowodów, a jedynie podejrzeń męża, kobieta mogła zostać poddana sądowi Bożemu (Lb 5,11-31) (Wiseman, 2004, s. 94).

Dziewictwo w Starym Testamencie wiąże się z czystością osób, nie będących w stanie małżeńskim (Rdz 24,16; Est 2,2: Pnp 6,9), jednakże może być traktowane także jako niespełnienie i hańba (Ryken i in., 1998, s. 182). Nie istnieje przepis mówiący o męskim dziewictwie (Bandstra i in., 1988, t. 1, s. 434). W starożytnym Izraelu było natomiast nakazane chronienie kobiet, które były dziewicami. Funkcjonowały przepisy zakazujące wykorzystywania seksualnego, a gwałt na dziewicy był piętnowany (Wj 22,16; Lm 5,11) (Ryken i in., 1998, s. 182). W świetle prawa mężczyzna, który uwiódł dziewicę musiał zaproponować jej ojcu małżeństwo z nią i zapłacić za nią wiano (Wj 22,14-16), oczywiście ojciec mógł zadecydować o losie córki inaczej. W Księdze Powtórzonego Prawa istnieje inne prawo dotyczące uwiedzenia dziewicy, głowa rodziny miała prawo zażądać 50 szekli od mężczyzny i ożenku z ich córką, bez możliwości rozwodu (Pwt 22,28-29) (Frymer-Kensky, 1992, t. 5, s. 1145). Ponadto istniało prawo według, którego kapłani mogli wziąć sobie za żonę wyłącznie dziewicę (Kpł 21,13-14) (Ryken i in., 1998, s. 182). Kolejnym aspektem jest dziewictwo panny młodej, każda kobieta musiała zachować je do ślubu. Jeśli mąż zobaczyłby, w czasie nocy poślubnej, że jego żona podjęła współżycie przed ślubem, a jej rodzice nie mieli by dowodu, że stało się to w noc poślubną, starszyzna miasta miała prawo ukamienować kobietę (Pwt 22,13-21) (Bandstra, Verhey, 1988, t. 1, s. 434). W Starym Testamencie istnieją teksty opisujące zarówno rozpacz po utracie dziewictwa: widać na przykładzie księżniczki Tamar (2 Sm 13,19), jak i smutek spowodowany trwałym dziewictwem (brak współżycia i dzieci), w takiej sytuacji znalazła się córka Jeftego (Sdz 11,37). Na przykładzie córek Lota (Rdz 19,8) także widać pewną tendencję skierowaną na posiadanie potomstwa (Ryken i in., 1998, s. 182).

Kazirodztwo w Pięcioksięgu zostało potępione w Kpł 18,6-18 i Kpł 20,10-21, w tekście zostały szczegółowo przedstawione sytuacje, w których akt seksualny osób spokrewnionych ze sobą będzie podlegał karze. Mężczyzna nie mógł wejść w seksualne relacje ze swoją matką, macochą, siostrą, siostrą przyrodnią, córką, wnuczką, siostrami ojca i matki, żoną wujka, żoną brata i żoną syna (Bandstra i in., 1988, t. 1, s. 434). Określonym prawnie odstępstwem od tego reguły był lewirat (Frymer-Kensky, 1992, t. 5, s. 1145). Natomiast w Starym Testamencie istnieją przykłady nie ustalonego prawnie kazirodztwa. Takim przykładem jest historia Lota i jego córek (Rdz 19,30-38), Rubena i Bilhy, konkubiny ojca (Rdz 35,22; 49,4), Judy i jego pasierbicy Tamar (Rdz 38) oraz Amona i jego siostry Tamar (2 Sm 13) (Bandstra i in., 1988, t. 1, s. 434).

W Starym Testamencie znajdują się liczne przykłady prostytucji (nierządu). Za hipotezą istnienia prostytucji sakralnej w otoczeniu starożytnego Izraela i Judy przemawiają teksty Oz 4,14; Pwt 23,18-19 i Rdz 38,21-22. W tekście biblijnym ten przykład aktywności seksualnej ma odnosić się zarówno do mężczyzn i kobiet (1 Krl 14,24; 15,12; 22,47; 2 Krl 23,7; Hi 36,14). Z Ksiąg Królewskich wiadomo, że w Judzie istniały świątynne męskie prostytutki (1 Krl 14,24), których praktyki były związane z obcymi kultami (1 Krl 14,23), zostali oni jednak wyrzuceni w czasie trwającej reformy Asy (1 Krl 15,12) i Jehoszofata (1 Krl 22,47). Jednakże użycie tego wyrazu, także może oznaczać personel świątynny, który praktykował w Świątyni Jerozolimskiej obce nie jahiwistyczne kultury i dlatego został niej wyrzucony. Także fragment Hi 36,14, ponieważ nie jest pełny, nie wystarczy aby potwierdzić hipotezę. Tekst Oz 4,11-14 skierowany do kapłanów, prawdopodobnie oznacza, odwrócenie, odejście od Boga, a nie korzystanie z usług prostytutek. Inny fragment z Pwt 23,18-19 zawiera bezsankcyjne zakazy, które dotyczą zakazu prostytucji sakralnej oraz pozostawianiu pieniędzy z nierządu w świątyni (Sławik, 2011, s. 51-59). Mężczyzna nie ponosił konsekwencji z korzystania z usług prostytutki (Bandstra, Verhey, 1988, t. 1, s. 434), natomiast kobieta będąca nierządnicą była zhańbiona (Rdz 34,31; 1 Krl 22,38) (Bird, 2004, s. 630). Księga przysłów opisuje nierządnice jako głośną, zbuntowaną, bezczelną (Prz 6,26;9,13) (Ryken i in., 1998, s. 592), która zwodzi urokiem mężczyzn i powoduje, że trwonią swój majątek (Prz 29,3; 7,10; 23,27) (Bird, 2004, s. 631). Kapłanom prawo zabraniało zarówno poślubienia prostytutki (Pwt 23,18), jak też namawiania córki do nierządu (Kpł 19,29). Nierząd mógł być karany śmiercią (Rdz 38,24; Pwt 22,20-21; Kpł 21,9) (Bird, 2004, s. 631). Istnieją historie trzech kobiet w Starym Testamencie, które nawiązują do prostytucji, Tamar (Rdz 38,6-24), Rachab (Joz 2,1-21) i Dalili (Sdz 16). O ile dwie pierwsze są otaczane szacunkiem, o tyle Dalila stanowi negatywny przykład nierządnicy z Prz 6,26 (Ryken i in., 1998, s. 592).

Gwałt w Starym Testamencie dotyczy tylko nie zamężnych kobiet (Pwt 22,23-29) (Bandstra i in., 1988, t. 1, s. 434). W przypadku zaślubionej innemu mężczyźnie kobiecie, jeśli inny mężczyzna będzie z nią współżył, zostanie ona ukamienowana za to, że nie krzyczała (akt był za obopólną zgodą), a mężczyzna za zadanie gwałtu czyjejś żonie (Pwt 22,23-24) (Frymer-Kensky, 1992, t. 5, s. 1145). W historiach biblijnych istnieją różne przykłady tego zjawiska. Jednym z nich jest historia Diny, która została zbezczeszczona przez Sychema, i której bracia wzięli za to odwet (Rdz 34,2), kolejną gwałt na żonie Lewity i jej śmierć (Sdz 19) oraz gwałt, którego dopuścił się Amon na swojej siostrze Tamar (2 Sm 13,1-21). Podobny wydzwitek, na temat przemocy seksualnej znajduje się w księgach prorockich (Iz 13,16; Lm 5,11; Za 14,2) (Ryken i in., 1998, s. 238).

W Starym Testamencie wszystkie zachowania seksualne, które nie prowadziły do prokreacji były zakazane, wśród nich znajdują się praktyki homoseksualne, transwestytyzm i zoofilia. W Kpł 18,22 oraz 22,13 znajdują się rozporządzenia zabraniające aktów seksualnych pomiędzy mężczyznami. Karą za nie przestrzeganie tego prawa była śmierć (Kpł 20,13), połączona z wyrzuceniem ze społeczności (Kpł 18,29). Karą za zoofilię także była

śmierć, zarówno w przypadku kobiet jak i mężczyzn (Kpł 18,23;20,16) (Davidson, 2007, s. 149-155). Ponadto prawo zabraniało transwestytyzmu, obu płciom: „Kobieta nie będzie nosiła ubioru mężczyzny ani mężczyzna ubioru kobiety; gdyż każdy, kto tak postępuje, obrzydły jest dla Pana, Boga swego”. (Pwt 22,5) (Davidson, 2007, s. 171).

Kolejnym aspektem związanym z seksualnością człowieka jest niepłodność. Symbolizuje ona brak Bożego błogosławieństwa, ponieważ dotyczy podstawowej funkcji człowieka, płodności, która gwarantuje posiadanie potomstwa. W ogrodzie Eden, kiedy Bóg karze człowieka, kobieca płodność staje się źródłem cierpienia i bólu (Ryken i in., 1998, s. 584). Brak potomstwa stoi w sprzeczności z planem Bożym, jest złem, dlatego też Abraham rozpaczał, kiedy jego żona nie mogła mieć dzieci (Rdz 15,2). Natomiast Sara zaczęła z zazdrości pogardzać swoją niewolnicą, Hagar ponieważ ta była płodna. (Rdz 16,4). Kolejną niepłodną niewiastą jest Rachela, która błagała męża, o to aby stała się płodną, dodając „inaczej przyjdzie mi umrzeć”. Jednakże dla Jakuba Bóg sprawił, że była niepłodną (Rdz 30,2) tak więc tylko On mógł ją uzdrowić (Rdz 29, 31; 30,22). Z niemożnością posiadania potomstwa kobiety radziły sobie dając mężowi jedną ze swoich niewolnic. Takim przykładem jest historia Sary (Rdz 30,3-6), która nie posiadała żadnego potomstwa i Lei (Rdz 30,9-13), która po urodzeniu czwórki dzieci przestała rodzić. Także niepłodny mężczyzna, nadając przybranym synom takie same prawa jak rodzonym ratuje się przed brakiem potomstwa. Jedynym, który jest w stanie zaradzić w pełni niepłodności jest Stwórca. Bóg pozwala urodzić synów niepłodnym kobietom, Sarze (Rdz 11,30; 16,1), Rebecce (Rdz 25,21) i Racheli (Rdz 29,31). Wypełniając przy tym daną obietnicę (Wj 23,26) (Leon-Dufour, 1973, s. 70). Psalm 113,9 opisuje wielką radość kobiety niepłodnej, która zaszła w ciążę. Także Izajasz 54,1 przedstawia entuzjazm kobiety, która odkrywa, że jest brzemienna (Ryken i in., 1998, s. 584). Innym wyrazem braku posiadania potomstwa jest bezpłodność mężczyzn, eunuchów, która bezpośrednio wiązała się z kultem. Nie mogli oni składać ofiar (Kpł 21,20), co powodowało wykluczenie ich ze społeczności, w której żyli (Leon-Dufour, 1973, s. 71).

4. Terminologia działań seksualnych w Starym Testamencie

W tej części artykułu zostaną przedstawione i zanalizowane najczęściej występujące w Starym Testamencie terminy powiązane z działaniami seksualnymi oraz określające czynności seksualne. W Starym Testamencie nie istnieją pojedyncze słowa, ani stwierdzenia, które w sposób dosłowny nazywałyby seksualne zachowania, czy też akty seksualne. Możemy natomiast znaleźć liczne eufemizmy, które pokazują stosunek autorów do cielesności i seksualności człowieka (Harrison, 1980, t. 3, s. 248).

a) „kochać” (*hb*)

Słowo *hb* jest tłumaczone jako „kochać” i występuje zarówno w języku hebrajskim, aramejskim, egipskim i arabskim (Koehler i in., 2008, t. 1, s. 18). W języku egipskim słowo

„kochać” (mry) łączyło się z sercem (lb) i było przeciwieństwem nienawiści. Mogło występować zarówno w kontekście seksualnym (małżeńskim), przyjacielskim, jak i rodzinnym. Wyrażało relacje między władcą, a jego poddanymi lub między królem, a bóstwem (Bergman, t. 1, s. 99-100). W Mezopotamii słowo „kochać” (ki-dg) mogło oznaczać miłość w małżeństwie, między przyjaciółmi, ale też miłość do świątyni. Język akadyjski wyraz „miłość” używał dla oddania relacji pomiędzy rodzicami i dziećmi, małżonkami, a także miłość wzajemną króla i poddanych (Haldar, t. 1, s. 101). W Starym Testamencie *'ahab* (lub *'ahab*) było używane w wielu różnych zdarzeniach. W języku hebrajskim w koniugacji prostej: *qal* pojawia się 140 razy (Wallis, t. 1, s. 102), można tłumaczyć je w następujący sposób: „lubić”, „kochać”, „sprawiedliwość”, „przekupstwo”, „kochać Boga”, „Bóg kocha”, „lubić coś robić”, „przyjaciół”, „tak jak on lubi”, „lubić coś”, „umiłowany”, „ukochana żona”, „z miłością”, w koniugacji *nif*: „kochający”, w koniugacji *pi*: „kochanek”, „flirtować”, w koniugacji *hif*: „zaskarbić sobie sympatię” (Koehler i in., 2008, t. 1, s. 18).

Słowo *'hb*, może opisywać uczucie pomiędzy osobami różnej płci (Izaak i Rebeka Rdz 24,67, Jakub i Rachela, 29, 18-30; Lea i Jakub, 29,32, Sychem i Dina 34,3, Samson i jedna z córek Filistyńczyków Sdz 14,16; Samson i Dalila 16,4; 16,15, Elkan i Anna, 1 Sm 1,5, Mikal i Dawid 18,20, Amnon i Tamar 2 Sm 13,1-4), sam związek małżeński (Oz 3,1), relacje pomiędzy ojcem, a synem (Rdz 22,2; 25,28; 37,3; 44,20; Prz 13,24), między matką, a dzieckiem (Rdz 25,28), pasierbicą i macochą (Rt 4,15), relacje przyjacielskie pomiędzy mężczyznami (Saul i Dawid, 1 Sm 16,21; Jonatan i Dawid 18,1-3; 20,17; 2 Sm 1,26), nauczycielem i uczniem (Prz 9,8), sługą i mistrzem (Wj 21,50; Pwt 15,16), pomiędzy ludźmi, a ich przywódcą militarnym (1 Sm 18,16-22) (Wallis, t. 1, s. 104). Wreszcie występuje na określenie relacji między ludźmi, a Bogiem (Pwt 10,12; 11,13-22; 19,9; 30,6; Joz 22,5; 23,11; Jr 2,2). W kontekście seksualnym, słowo *'hb*, występuje na określenie pozytywnej relacji w małżeństwie (Rdz 24,67; 29,18; 29, 20; 29, 30; Sdz 14,16; 16,4; 16, 15) (tamże, t. 1, s. 107).

b) „w kierunku” (*el*)

Podstawowym znaczeniem słowa *el* jest „w kierunku”. Wyraz ten występuje z czynnościami oraz zdarzeniami, które wiążą się z określeniem kierunku (Kpł 1,16; Rdz 2,19, Iz 8,22, Rdz 16,11; Rdz 18,7), 2 Krl 13,15), a także kierunek do czegoś (Lb 12,8; Lm 4,17), „aż do” (Jr 51,9; Hi 40,23), w (Jon 1,5; Rdz 23,19), „w odniesieniu do” (Kpł 18,18; Lm 3,41) i „ze względu na” (2 Sm 1,24; 1 Krl 19,1).

W kontekście seksualnym występuje ze słowem *bo'* (*ba'*) i oznacza zbliżać się do kobiety (Sara mówi do Abrahama, aby zbliżył się do niewolnicy, Rdz 16,2), lub ze słowem *zanah*, wtedy jest tłumaczone jako uprawiać nierząd (Lb 25,1) (Koehler i in., 2008, t. 1, s. 49).

c) „wejść przez” (*ba'*)

Słowo *ba'* występuje 2550 razy w Starym Testamencie i znaczy „wejść przez”, występuje także w języku ugaryckim, fenickim, w języku południowo arabskim występuje w znaczeniu seksualnym (wejść), w akadyjskim jako „iść sobie”, a w arabskim jako „wracać”. W koniugacji prostej: *qal* słowo *ba'*, możemy tłumaczyć w następujący sposób: „wejść (do domu, do miasta, do świątyni, do pałacu), mieć wstęp, przenikać, wprowadzić (pannę młodą w dniu zaślubin), wspólne mieszkanie, przyjść (do), otrzymywać (żniwo, wynagrodzenia, drewno), przynieść (jakąś rzecz), podejść pod, najść na kogoś, wypełnić się, wrócić do domu, zrobić wypad i zwinąć obóz, przyjście Boga (epifania)”, w koniugacji *hif*: „przynosić, prowadzić do, sprowadzić, wprowadzić, sprowadzić jako żonę, wpuszczać (wodę), sprowadzić armię z pola walki, otrzymać, zobowiązać przysięgą, zaprzysiąc kogoś, postawić przed sądem, prowadzić spór, zabrać (komuś), przynieść (ofiare), wypełnić (przrzeczenie), składać ofiarę, sprowadzić winę na, zaspokoić pragnienia, skłaniać się ku”, w koniugacji *hof*; „być przyniesionym (dar, ludzie, pieniądze na świątynię, naczynia niesione do Babilonu, ktoś wpadający do grobu), być przyniesionym z, być przyniesionym (ofiary), być włożonym w (do)”, w koniugacji *qal*; „okazać komuś pogardę, być wyrozumiałym, lekceważyć” (Koehler i in., 2008, t. 1, s. 108-110).

W kontekście seksualnym *ba'* występuje ze słowem *'el* i oznacza zbliżyć się do kobiety. Sara mówi do Abrahama, aby „zbliżył” się do niewolnicy (Rdz 16,2). Rachela namawia Jakuba aby ten „zbliżył” się do Bilhy (Rdz 30,3). Onan „zbliża” się do Tamar (Rdz 38,9). Także Józef jest oskarżany przez żonę Egipcjanina, że się do niej „zbliżył” (Rdz 39,17).

d) „odsłonić” (*glh*)

Słowo *glh* jest tłumaczone jako „odsłonić” według Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu (Biblia Tysiąclecia) (Jankowski i in., 1995) i występuje zarówno w języku hebrajskim, ugaryckim, „przeniknąć, pójść do”, akadyjskim, „iść (udać się) na wygnanie”, fenickim, „odkryć”, aramejskim „otworzyć się, ogłosić, emigrować” i arabskim – „wyjaśniać, stawać się jasnym, emigrować”. W języku hebrajskim możemy tłumaczyć je w następujący sposób: w koniugacji prostej: *qal* „odkrywać”, „obnażać”, „zostawić”, „zniknąć”, „iść na wygnanie”, w koniugacji *nif*: „narażać się”, „być narażonym”, „zjawić się”, „ogłoszona informacja”, w koniugacji *pi*: „wyjawić”, „ujawniać”, „spać z”, w koniugacji *pu*: „nie skrywana”, „otwarta”, w koniugacji *hif*: „deportować”, w koniugacji *hof*: „być wypędzonym”, w koniugacji *hitp*: „narażać się”, „stawać się oczywistym”.

W kontekście seksualnym występuje na określenie intymnych części ciała (Wj 20,26; Iz 47,3; Ez 16,36. 57; 23,29; Ez 21,29; Oz 7,1; Prz 26,26; Hi 38,17), jako stosunek seksualny (ze swoją matką Kpł 18,7; Ez 22,10, ciotką Kpł 20,20, żoną swojego brata Kpł 20,21), a także Pwt

23,1 oraz 27,20, „spanie z” Kpł 18,6-19; 20,11.17-10; Jr 11,20; 20,12 i Ps 119,22 (Koehler i in., 2008, t. 1, s. 181-182).

e) poznać (*jada*)

Słowo *jada* swój rdzeń „poznać” zachowało we wszystkich semickich językach, z drobnymi modyfikacjami w języku akadyjskim, ugaryckim i etiopskim. Współcześnie możemy wyraz ten znaleźć wśród dialektów południowej Arabii, języku fenickim, aramejskim, u chrześcijańskich Palestyńczyków, Syryjczyków. Neogipski przymiotnik „mądry” jest zapożyczony z zachodnio semickiego imiesłowu, egipskie – „poznać” jest fonologicznym ekwiwalentem semickiego *jada* (Boterweck i in., 1986, t. 5, s. 448-481).

Etymologia rdzenia słowa *jada* nie jest jasna, trudno określić znaczenie tego słowa, ponieważ zależy ono od kontekstu (tamże, s. 448-481). W koniugacji prostej: qal słowo *jada*, możemy tłumaczyć w następujący sposób: „zauważyć, usłyszeć o czymś, dowiedzieć się, poznać (przez obserwację i refleksję), troszczyć się o, znać, kopulować, zatroszczyć się o kogoś, uznać, wiedzieć, mieć zrozumienie”, w koniugacji nif: „dać się poznać, objawić się, być widzialnym, stać się znanym, być odkrytym, być znanym, uświadomić sobie, dojść do zrozumienia”, w koniugacji pi: „dać poznać”, w koniugacji pu: „znajomy, powiernik, to, co jest znane”, w koniugacji hif: „dać komuś o czymś znać, powiadomić, poinformować, powiadomić kogoś, uczyć”, w koniugacji hof: „być wiadomym, uświadomić sobie”, w koniugacji hitp: „dać się poznać” (Koehler i in., 2008, t. 1, s. 370-372).

Słowo *jada* pojawia się jako eufemizm dla stosunku seksualnego pomiędzy mężczyzną i kobietą w Rdz 4,1; 17,25; 38,26; Sdz 19,25; 1 Sm 1,19; 1 Krl 1,4, dla stosunku seksualnego pomiędzy kobietą i mężczyzną Rdz 19,8; Sdz 11,39; 21,11; Lb 31,17; 31,35 oraz dla określenia aktu homoseksualnego Rdz 19,5; Sdz 19,22 (Boterweck i in., 1986, t. 5, s. 448-481).

f) „wziąć” (*lks*)

Słowo *lkh* jest tłumaczone jako „wziąć” i występuje zarówno w języku hebrajskim, ugaryckim, akadyjskim, fenickim, moabickim, aramejskim i arabskim – „wziąć”, „pożyczyć”. Słowo to pojawia się 939 razy w Starym Testamencie (Seebass, 1996, t. 8, s. 16-21). W języku hebrajskim w koniugacji prostej: qal słowo *lkh* możemy tłumaczyć w następujący sposób: „wziąć”, „złapać”, „zatrzymać”, „wziąć ze sobą”, „akceptować”, „otrzymywać”, „nabywać”, „podjąć”, „sprowadzać”, „przynosić”, „wziąć jako swoją własność”, „wziąć za żonę”, „zabrać”, „usunąć kogoś”, „zaakceptować poniżenie”, „chwycić słowa, zrozumieć przesłanie”, „kobieta łapie mężczyznę”, „serce porывa człowieka”, w koniugacji nif: „być zabranym”, „być dostarczonym”, „być przyniesionym”, w koniugacji pu: „być wziętym”, „być dostarczonym”, „być przyniesionym”, w koniugacji hitp: „przerywane błyski” (Koehler i in., 2008, t. 1, s. 502-503).

Słowo *lkh*, występuje w opisie „wzięcia” kobiety za żonę i jest terminem technicznym określającym małżeństwo (Rdz 4,19; 11,29; 20,21; 24,3). Jednakże istnieją także przypadki, kiedy mężczyzna „wziął” (*lkh*) kobietę przed czasem, jak w historii Dawida i Batszeby (2 Sm 11,4) (Seebass, 1996, t. 8, s. 19).

g) „zblizać się” (*ngs*)

Słowo *ngs* jest tłumaczone jako „zblizać się” i występuje zarówno w języku hebrajskim, jak i ugaryckim, kananejskim (porwać) i akadyjskim (odejść). Słowo to pojawia się 84 razy w Starym Testamencie (Ringgren, 1998, t. 9, s. 215-219). W koniugacji prostej: ǵal słowo *ngs*, możemy tłumaczyć w następujący sposób: „wystąpić na przód, zbliżyć się, zblizać się, przybliżać się do, obcować (mieć stosunek seksualny) z kobietą, zblizać się do, podchodzić do, być złączonym z, (w kontekście prawnym) zwracać się do, (w sensie wojskowym) posuwać się na przód, nacierać”, w koniugacji nif: „zblizać się, podchodzić, iść do sądu, przystąpić do walki, podejść pod miasto, podejść pod mur miejski”, w koniugacji hif; „przynieść, przyprowadzić (w kontekście świeckim: ludzi, społeczność, dar, danina, naczynia, metafizycznym: obchodzić, celebrować), (w procesie prawnym) przyprowadzić, dostarczyć, (w kontekście kultowym) przynieść, złożyć (ofiary)”, w koniugacji hof; „być zakutym, być złożonym”, w koniugacji hitp; „przystąpić”.

W kontekście seksualnym występuje w Wj 19,15 (Koehler i in., 2008, t. 1, s. 630-631).

h) „zblizyc się” (*krb*)

Słowo *krb* ma wielorakie znaczenie, jednak głównie występuje jako „zblizyc się” i jest związane z motywacją do bycia blisko, albo przebywania blisko osób, miejsc, przedmiotów, wiąże się z intencjami wrogimi oraz seksualnymi. Występuje także w języku akadyjskim, jako określenie aktu seksualnego, natomiast w ugaryckim i syryjskim było używane jako „poświęcenie”, lub „służenie” (Gane i Milgrom, 2004, t. 13, 136). W koniugacji prostej: ǵal słowo *krb*, możemy tłumaczyć w następujący sposób: „przybliżyć, zbliżyć się (o ostatecznych terminach, datach, wydarzeniach), zblizać się, nadchodzić, (o osobie) przyjść bliżej do, wstępować do (w kulcie), przyjść (do Boga), zblizać się na proces sądowy, inne (zbliżyć się, powstrzymaj siebie samego, napadać na)”, w koniugacji nif: „podejść bliżej, przyjść do, wstępować do (do Bogów, zgodnie z waszymi klanami)”, w koniugacji pi: „przyprowadzać (pi: dot. sytuacji największej bliskości)”, hif: (dot. pokrewnego zbliżenia - symbolicznie), „przedkładać, zaopatrzyć, zbliżyć do siebie kawałki drewna, pozwolić się zbliżyć (w określeniu Boga do pobożnego), zbliżyć się, mieć właśnie coś zrobić”, w koniugacji hif: „przyprowadzać, brać, przynosić, prezentować, złożyć ofiarę, przyprowadzić, sprawić, że podchodzi do, postępować, być blisko zrobienia czegoś” (Koehler i in., 2008, t. 2, s. 193-194).

W kontekście seksualnym występuje na określenie wykonywania seksualnych podchodów do kobiety (Rdz 20,4; Kpł 18,6.14.19; 20,16; Pwt 22,14; Iz 8,3; Ez 18,6), lub do zwierzęcia (Kpł 20,16) (Gane i in., 2004, t. 13, 193).

i) „położyć się” (*rba*)

Słowo *rba* jest tłumaczone jako „położyć się” i występuje zarówno w języku hebrajskim, akadyjskim, aramejskim i arabskim „leżeć”. Słowo to pojawia się 24 razy w Starym Testamencie (Waschke, 2004, t. 13, s. 298-304). W języku hebrajskim w koniugacji prostej: qal słowo *rba* możemy tłumaczyć w następujący sposób: „spocząć”, „odpocząć”, „obcować”, w koniugacji hif: „łączyć gatunki”, „krzyżować”.

Jako określenie aktu seksualnego występuje w Kpł 18,23 i 20,16 (Koehler i in., 2008, t. 2, s. 232).

j) „spać z kimś”, „być zgwałconym” (*sgl*)

Słowo *sgl* posiada niepewną etymologię. Termin ten jest wulgaryzmem określającym akt seksualny, dlatego też w tekstach z Qumran zastępowane jest słowem *skb* (Koehler i in., 2008, t. 2, s. 420-421). W Biblii Tysiąclecia tłumaczenie tego słowa pochodzącego z Pwt 28,30 brzmi: „Zaręczysz się z kobietą, a kto inny ją posiadzie”, Iz13,16 „ich domy będą splądrowane, a żony – zgwałcone”, Za 14,2 „kobiety zhańbione”, Jr 3,2 „na którym nie dopuszczałaś się nierządu, bezcześciłaś ziemię swym nierządem i swą przewrotnością”. W języku hebrajskim w koniugacji prostej: qal słowo *sgl* możemy tłumaczyć w następujący sposób: „spać z (kimś)”, w koniugacji nif: „być zgwałconym”, w koniugacji pu: „być zgwałconym” (tamże, t. 2, s. 420-421).

k) „położyć się, leżeć” (*skb*)

Słowo *skb* jest tłumaczone jako „położyć się”, „leżeć” i występuje zarówno w języku hebrajskim, fenickim „leżeć”, „spocząć na wieki”, „umrzeć”, ugaryckim „leżeć”, „położyć się”, etiopskim „położony”, akadyjskim „położyć się, „leżeć spokojnie”, „odpoczywać” (Koehler i in., 2008, t. 2, s. 475), „leżeć, aby odpocząć”, „spać” (Beuken, 2004, t. 14, s. 659-671). Słowo to pojawia się 212 razy w Starym Testamencie (tamże, t. 14, s. 659-671). W języku hebrajskim w koniugacji prostej: qal słowo *skb* można przetłumaczyć w następujący sposób: „położyć się, leżeć” (zarówno w odniesieniu do zwierząt, jak i ludzi), położyć się spać, „leżeć chory”, położyć się i odbyć stosunek seksualny, o umarłych – „ci którzy spoczywają w grobie”, „leżeć w kurzu, albo „na kurzu”, „na ziemi”, w koniugacji nif: „zlegnąć”, w koniugacji pu: „zlegnąć z”, w koniugacji hif: „leżeć”, wylać”, w koniugacji hof: „położony, leżeć”, „położyć się”, „położony, by odpocząć w śmierci” (Koehler i in., 2008, t. 2, s. 475-476).

W sensie seksualnym występuje 55 razy w Starym Testamencie. Pojawia się w Księdze Wyjścia w odniesieniu do „obcowania” z dziewicą (22,15), bądź ze zwierzęciem (22,18); w kontekście współżycia kobiety i mężczyzny oraz nieczystości związanej z aktem (Kpł 15,18; 15,33); czy innych przepisów związanych ze sferą seksualną (Kpł 18,22; 19,20; 20,11-13.18.20; Lb 5,13.19; Pwt 22,22.23.25.28.29); w złorzeczeniach (Pwt 27,20.21.22.23), jako anormalne akty seksualne (Rdz 19,32.33.34.35; 26,10;35,22;39,7.10.12.14; 1 Sm 2,22; 2 Sm 11,4; Jr 3,2; Ez 23,8), jako „obrzydliwość” (Rdz 34,2,7; 2 Sm 12,11; 13,11.14) oraz w innych przypadkach (Pwt 28,30; Iz 13,16; Za 14,2) (Beuken, 2004, t. 14, s. 663).

W Starym Testamencie pojawia się także słowo *skbh*. Być może jest formą wyrazu *skb*, oznacza ono wypływ nasienia, współżycie z kobietą (Lb 5,20), zwierzęciem (Kpł 18,23; 20,15), obcowanie cielesne (Kpł 18,20) (Koehler i in., 2008, t. 2, s. 476-477).

I) „nagość” (*arom/eirom*)

Nagość *arom* pojawia się już w opisie stworzenia. Nagości doświadczyli w Edenie mężczyzna i niewiasta, ale wtedy nagość im nie przeszkadzała im (Rdz 2,25). Sam termin występuje także przy opisie stanu niemowlęstwa (Hi 1,21; Oz 2,3), biedy (Hi 22,6; 24,7; 10; 26,6; Iz 58,7) i ekstazy proroków (1 Sm 19,24; Iz 20,2-4). Termin *eirom*, także określa nagość i pojawia się w Rdz 3,7.10; Ez 16,7; 18,7.16 B.L. (Bandstra i Verhey, 1988, s. 433).

Nagość związana z seksualnością człowieka określana jest terminem *erewah*. Odkrycie nagości kogoś łączy się z wyeksponowaniem intymnych części ciała człowieka (Kpł 18,6-23). Związane jest także z przyniesieniem komuś wstydu, jak w przypadku Hama i Abrahama (Rdz 9,23) (tamże, 1988, s. 433).

Podsumowanie

Człowiek w Starym Testamencie został ukazany jako istota płciowa, której seksualność zawiera się w samej jego naturze. W Księdze Rodzaju 1,23 została podkreślona seksualność człowieka jako płci męskiej (*zakar*) i żeńskiej (*nekebah*). Stwórca udzielił ludziom błogosławieństwa płodności, co podkreśla rolę prokreacji w całym kontekście stworzenia. Ponieważ człowiek został powołany do życia na obraz Boga dostał także zadanie sprawowania kontroli i władzy na ziemi. W drugim opisie stworzenia Rdz 2,4-3,24 człowiek jest ukazany w relacjach społecznych. Jego samotność powoduje powołanie przez Boga dla niego towarzyszkę. Z części ciała człowieka *'is* (mężczyzny) powstaje partnerka dla niego - *'issa* (niewiasta). Nadanie przez mężczyznę imienia niewieście potwierdza ścisłe relacje, które ich łączą. Zostaje też podkreślona wspólna natura kobiety i mężczyzny, różnice płci, a także ich wzajemne zależności.

W tekstach Starego Testamentu seksualność człowieka pojawia się wielokrotnie. Chociaż w Rdz 2, pokazana jest jako pełna harmonia pomiędzy mężczyzną, a niewiastą, to jednak po upadku ludzi staje się daleką od Bożego ideału. Przykłady braku harmonii

i nadużyć seksualnych znajdują się w późniejszych tekstach biblijnych. Dlatego seksualność człowieka tak jak wszystkie sfery życia była regulowana przez prawo. O ile małżeństwo w starożytnym Izraelu było uważane jako prawidłowy stan osób dorosłych, ponieważ wiązało się z aktem stworzenia Rdz 2,24 i było traktowane jako dar partnerstwa pomiędzy mężczyzną, a kobietą ustanowiony przez Stwórcę, to w Księdze Kapłańskiej znajduje się wiele przykładów nie pożądanego życia seksualnego. W tej księdze potępione są: nierząd, akt płciowy z kobietą w czasie menstruacji, cudzołóstwo, kazirodztwo, homoseksualizm i zoofilia. W Starym Testamencie wszystkie zachowania seksualne, które nie prowadziły do prokreacji były zakazane.

Wnioski, które nasuwają się dzięki przybliżeniu terminologii określającej człowieka w Księdze Rodzaju potwierdzają, to że jest istotą płciową. Pokazują rolę prokreacji oraz mężczyzny i kobiety w wypełnianiu słów Boga Stwórcy. Natomiast przedstawiona terminologia Starego Testamentu, dotycząca działań seksualnych, pozwala zobaczyć bogactwo eufemizmów określających działania seksualne i akty seksualne zawarte w tekście Biblii Hebrajskiej.

Analiza tekstów Starego Testamentu oraz terminologii w nich występujących ukazuje całościowy obraz stosunku autorów biblijnych do seksualności człowieka. Pokazuje szeroki wachlarz słownictwa używanego w celu opisanie aktów seksualnych i intymnych części ciała. Biblijni autorzy odnosząc się do pierwotnej roli człowieka jaką była prokreacja, ukazali jej pozytywne wyobrażenia, jak i te negatywne, które miały miejsce w wyniku konsekwencji grzechu i wygnania z Edenu.

Bibliografia:

- Bandstra B.L., Verhey A.D., (1988), *Sex*, w: *The International Standard Bible Encyclopedia*, t. 1, Bromiley G.W., (red.), s. 432-433, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing.
- Bedford P., (1992), *Adam*, w: *The Anchor Bible Dictionary*, D.N. Freedman (red.), t. 1, s. 62-64, London: Yale University Press.
- Beuken W., (2004), *bkv*, w: *Theological Dictionary of the Old Testament*, t. 14, G.J. Botterweck (red.), s. 659-671, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing.
- Bird P.A., (2004) *Prostytucja*, w: *Słownik wiedzy biblijnej*, red. B.M. Metzger, M.D. Coogan., s. 630-631, Warszawa: Vocatio.
- Botterweck G.J., Bergman I., (1986), [dy, w: *Theological Dictionary of the Old Testament*, t. 5, Botterweck G. J. (red.), s. 448-481, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing.
- Bratsiotis N.P., (1974), *vyai, hV'ai,i* w: *Theological Dictionary of the Old Testament*, t. 1, Botterweck G.J. (red.), s. 222-236, Michigan, Wm. B. Eerdmans Publishing.
- Clemens, R.E., (1981), *rk'z", hb'qen>*, w: *Theological Dictionary of the Old Testament*, t. 4, Botterweck G.J. (red.), s. 82-87, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing.
- Davidson R.M., (2007), *Flame of Yahweh, Sexuality in the Old Testament*, Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers.

- Frymer-Kensky T., (1992), *Sex and sexuality*, w: *The Anchor Bible Dictionary*, D.N. Freedman (red.), t. 5, s. 1144-1146, London: Yale University Press.
- Gane R.E., Milgrom J., (2004), brq, w: *Theological Dictionary of the Old Testament*, t. 13, G.J. Botterweck (red.), s. 135-148, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing.
- Harrison R.K., (1980), *Levitus: An Introduction and Commentary*, D.J. Wiseman (red.) Tyndale Old Testament Commentary Series, t. 3, Downers Grove: InterVarsity Press.
- Jankowski A., Stachowiak L., Romaniuk K., (1995), *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu (Biblia Tysiąclecia)*, Poznań – Warszawa: Pallotinum.
- Koehler L., Baumgartner W., Stamm J.J., (2008), *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, t. 1-2. red, tł. Dec P., Warszawa: Vocatio.
- Leon-Dufour X., (1973), *Słownik teologii biblijnej*, X. Leon-Dufour (red.), K. Romaniuk (tł i opr.), Poznań, Warszawa: Pallotinum.
- Maass F., (1974), ~d'a', w: *Theological Dictionary of the Old Testament*, t. 1, Botterweck G.J. (red.), s. 75-87, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing.
- McAfee G., (2004), *Seks*, w: *Słownik wiedzy biblijnej*, B. M. Metzger, M. D. Coogan (red.), s. 706-708, Warszawa: Vocatio.
- Ringgren H., (1998), vgn, w: *Theological Dictionary of the Old Testament*, t. 9, G.J. Botterweck (red.), s. 215-219, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing.
- Ryken L., Wilhoit J.C., Longman III T., (1998), *Słownik symboliki biblijnej*, Warszawa: Vocatio.
- Seebass H., (1996), xql, w: *Theological Dictionary of the Old Testament*, t. 8, G.J. Botterweck (red.), s. 16-21, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing.
- Slawik J., *Czy w starożytnym Izraelu istniała prostytutka sakralna? Qedešāh w Starym Testamencie*, Scripta Biblica et Orientalia, 2011, nr 3, s. 45-65.
- Strzałkowska B., (2006), *Rozporządzenia dotyczące kobiet w Kpł 15*, w: *Rozprawy i Studia Biblijne*, W. Chrostowski (red.), Warszawa: Vocatio.
- de Vaux R., (2005), *Instytucje Starego Testamentu*, tł. T. Brzegowy, Poznań: Pallotinum.
- Wallis G., Bergman I., Haldar A., (1974), bha, w: *Theological Dictionary of the Old Testament*, t. 1, G. J. Botterweck (red.), s. 99-118, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing.
- Waschke E.J., (2004), [br, w: *Theological Dictionary of the Old Testament*, t. 13, G. J. Botterweck (red.), s. 298-304, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing.
- Wenham G.J., (2004), *Rozwód*, w: *Słownik wiedzy biblijnej*, (red.), B.M. Metzger, M.D. Coogan, s. 691-692, Warszawa: Vocatio.
- Wenham G.J., (1979), *The Book of Leviticus, The New International Commentary on the Old Testament*, t. 3, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Company.
- Wiseman D.J., (2004), *Cudzołóstwo*, w: *Słownik wiedzy biblijnej*, B.M. Metzger, M.D. Coogan (red.), s. 94, Warszawa: Vocatio.